

Г.Г. Тараненко

*аспірантка Інституту світової економіки
і міжнародних відносин НАН України*

ДО ПИТАННЯ ДЕФІНІЦІЙ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У статті досліджуються неурядові організації як суспільно-політичний інститут, зокрема, здійснюється аналіз існуючих дефініцій НУО, узагальнюються наявні наукові підходи до даної проблематики, пропонується авторське бачення визначення неурядових організацій.

Ключові слова: неурядова організація (НУО), міждержавна організація (МУО), транснаціональний актор (ТНА), громадська організація, суверенітет.

Серед нових транснаціональних акторів (ТНА), чия діяльність чимдалі більше інтенсифікується на міжнародній арені, фігурують міждержавні організації (МУО), неурядові організації (НУО), транснаціональні корпорації та фізичні особи. Розглядаючи характеристики нових транснаціональних акторів загалом, варто зазначити, що їхньою загальною особливістю є значна гетерогенність: відмінності в місіях, завданнях і способах їх виконання, тривалості існування та рівні політичної впливовості. Для нових ТНА не існує такої характеристики, якою є державний суверенітет для держав і яка б визначала для них певний «спільний знаменник». Хоча, зрештою, навіть це, здавалося б, близьке до аксіоматичного твердження піддається скепсису деякими дослідниками. Так, дослідниця Т.В. Кремень зауважує, що «серед інших ознак держави суверенітет традиційно визначався як головний; часто поняття “держави” і “суверенітету” не розрізнялися – держави наділені суверенітетом, а суверенітет є визначальною ознакою державності. Однак, таку категоріальну нерозривність авторка ставить під сумнів запитанням щодо того, чи є суверенітет

ознакою винятково інституту державності, адже суверенітет властивий і таким інституціям, як ЄС, а також окремим різновидам міжнародних режимів. «Недержавний актор може підривати державну владу і суверенітет, може їх доповнювати, а може частково (через делегування або ж мовчазну згоду) перебирати на себе» [3, с. 8]. Безперечно, одними з найактивніших видів ТНА є неурядові організації. Утім, їхня сутність і впливовість у світовій політиці викликає багато дискусій серед дослідників та експертів, що відповідно позначається на дефініції НУО. Предметом цієї наукової розвідки є неурядові організації як суспільно-політичний інститут. Завданнями ставляться: здійснення аналізу існуючих визначень НУО, узагальнення наявних наукових підходів до даної тематики, пропонування авторського підходу до дефініювання неурядових організацій.

Важливо докладніше розглянути підходи до визначення поняття НУО, насамперед, з огляду на дихотомію «міжурядова організація – неурядова організація». Як і у випадку з дихотомією «державні (традиційні) актори міжнародних відносин – недержавні актори міжнародних відносин», головними критеріями відмінності вважаються ознаки територіальності та державного суверенітету. Недержавних акторів називають «новими акторами» (М.-К. Смутс), «акторами поза суверенітетом» (Дж. Розенау), «транснаціональними силами» (М. Мерль), «транснаціональними організаціями» (Ш. Зоргбіб) і т.д. [14, с. 242]. На думку Дж. Розенау, діяльність міжнародних інститутів МУО обмежена суверенітетом, а дії НУО, навпаки, вільні від таких обмежень. Як стверджує О.М. Сорока, усе-таки, у реальній міжнародній практиці ця відмінність не дотримується. Деякі із міжнародних НУО (наприклад, Міжнародний Комітет Червоного Хреста) досить обережні, коли питання торкається внутрішніх і зовнішніх компетенцій держави і прагнуть дотримуватися пріоритетів, які належать до національного суверенітету. Інші ж (як, наприклад, ЮНІСЕФ, НСР) без вагань порушують суверенітет,

заперечують дії держави, не зупиняються перед вторгненнями у сферу її компетенції [13, с. 42]. До того ж, на думку цитованої дослідниці, багато міжурядових організацій є досить слабкими з точки зору їхнього впливу на систему взаємодії на світовій арені, оскільки мають невеликий бюджет і обмежену сферу дій (наприклад, Організація Об'єднаних Націй з питань індустріального розвитку, яка ледь виживає як міжнародний інститут). Тоді ж великі міжнародні НУО мають значні бюджети, солідну чисельність, величезний престиж і переконливі засоби тиску на міжнародну ситуацію («Грінпіс», WWF, OXFAM та ін.) [13, с. 42].

При цьому зауважимо, що в науковій літературі радянських часів неурядові організації найчастіше називалися «громадськими організаціями» (ця практика подекуди збереглася й дотепер). Напрошується потреба зробити невелику ремарку щодо відповідної термінології радянського і пострадянського періоду. В СРСР термін «міжнародна неурядова організація» (МНУО) щодо міжнародних організацій, які переважно позитивно або нейтрально ставилися до СРСР (наприклад, Всесвітня федерація демократичної молоді) [6, с. 2]. Дослідник Н. Лисенков зазначав, що для подібних організацій, які діяли на національному рівні, першими десятиліттями після революції використовувалося поняття «добровільне товариство». Пізніше в радянському суспільствознавстві з'явилося універсальніше визначення – «громадська організація», що включало в себе ВЛКСМ, профспілки, колгоспи та інші кооперативні організації, добровільні товариства, причому найподібнішими з них до НУО в сучасному розумінні цього терміна була остання категорія – добровільні товариства. До згаданих радянських громадських організацій застосовувався термін НУО (NGO) в практиці ООН, але, із зрозумілих причин, «справжніми» неурядовими організаціями вони не вважались. У 1990-ті роки в Росії термін НУО став вживатися і щодо «внутрішніх», національних

організацій, що призвело до плутанини і появи неадекватних визначень, як-от: «недержавні некомерційні організації», «громадські неурядові організації» тощо [6, с. 2]. Нині в російській науковій і юридичній літературі їх часто називають некомерційними організаціями (НКО). У північноамериканських і західноєвропейських виданнях НУО часто згадуються як «non-profits», «non-profit organizations» – «організації, що не мають на меті отримання прибутку», «некомерційні організації».

Перевага поняття «неурядова організація», на відміну від «міжнародна громадська організація» або навіть «транснаціональна асоціація», на думку А.Х. Абашідзе і Д.А. Урсіна, у тому, що воно визначає досить конкретну якість (при цьому поняття «транснаціональний» характеризує «діяльність між особами та групами в одній державі та особами і групами в іншій державі») [1, с. 1]). Ми вважаємо таку позицію й аргументацію найобґрунтованішою і пропонуємо надалі послуговуватися терміном «неурядова організація» на відміну від численних інших дефініцій.

За визначенням, наведеним у рішенні Комітету Міністрів Ради Європи «Основоположні принципи статусу неурядових організацій в Європі» (837-ме засідання – 16 квітня 2003), НУО – це, по суті, добровільні самоврядні організації, які внаслідок цього не можуть підпорядковуватись органам державної влади. Терміни, які використовуються для їхнього опису в національному законодавстві, можуть варіюватися: це можуть бути асоціації, добродійні товариства, спілки, фонди, громадські, некомерційні організації, товариства і трасти. До неурядових організацій не належать структури, які діють за принципом політичних партій. До НУО зараховуються організації, створені окремими особами (фізичними або юридичними) і групами осіб. Вони можуть бути як національними, так і міжнародними за складом і сферою діяльності. Неурядові організації – це зазвичай, хоча й не завжди, організації, засновані на членстві. Основною метою

НУО не є отримання прибутку; прибуток, який отримується ними під час власної діяльності, не розподіляється між членами або засновниками, а використовується для виконання завдань організації. Неурядові організації можуть бути як неформальними організаціями, так і структурами, які мають правосуб'єктність. Для відображення відмінностей у фінансових та інших видах підтримки, яку отримують НУО на додаток до правосуб'єктності, вони можуть користуватися різним статусом відповідно до національного законодавства [9, с. 1].

Як вважають Ю.М. Колосов та В.І. Кузнецов, поняття «міжнародна неурядова організація» означає «об'єднання національних громадських організацій, спілок, груп та окремих осіб з різних держав, створене з метою сприяння міжнародній співпраці у політичній, економічній, культурній, науково-технічній та інших сферах діяльності людини... Організація, заснована не на основі міжурядової угоди і не передбачає отримання комерційного прибутку» [1, с. 23]. У Європейській конвенції про визнання правосуб'єктності МНУО, прийнятій Радою Європи 24 травня 1986 року, виокремлюються три ознаки МНУО: некомерційна мета діяльності, утворення відповідно до внутрішнього акта якоїсь держави, діяльність принаймні у двох державах [18, с. 2]. На думку І.Б. Малкіної, міжнародна неурядова організація – це створена не на основі міжурядової угоди, а на основі установчих документів, зареєстрованих відповідно до національного законодавства однієї держави, форма об'єднання представників громадськості різних країн світу, що мають єдину внутрішню мету, яка відповідає духові та принципам Статуту ООН і нормам міжнародного права, яка не спирається у своїй діяльності на отримання прибутку і комерційних цілей, і функціонує на території більш ніж двох держав [1, с. 24].

Принагідно також можна помітити, що поняття «міжнародний» визначається дослідниками як таке, що стосується діяльності, яка відбувається у принаймні двох

держав або більше, ніж у двох державах. Згадаємо при цьому і визначення міжнародної організації радянського дослідника Г.І. Морозова, який стверджував, що міжнародна організація здебільшого включає контрагентів з принаймні трьох держав [8, с. 55]. Очевидно, що в найзагальніших рисах ідеться про відмінність між двосторонніми і багатосторонніми міжнародними відносинами. У відомому виданні «Щорічник міжнародних організацій» підкреслюється важливість участі трьох країн на більш-менш рівноправній основі на противагу двостороннім міжнародним структурам, а також тим організаціям, де домінує одна країна. Показниками «міжнародності» є розподіл/представництво членів ради організації, місце проведення зустрічей, ротація секретаріату, джерела фінансування на додаток до членства, а також інша доцільна інформація подібного характеру [22, с. 5]. Редактори використовують інформацію з різних джерел з метою представлення найадекватнішої статичної картини того, що насправді є динамічною ситуацією [22, с. 6].

Утім, на нашу думку, доцільно зайняти позицію розробників конвенції Ради Європи, які вважають достатньою участь двох держав для визначення поняття «міжнародний», адже за законами логіки будь-яка кількість елементів понад 1 вже являє собою групу елементів, у даному випадку – країн, а отже, взаємодія між ними виходить за межі однієї країни і може кваліфікуватися як міжнародна. У деяких випадках для зручності пропонується також виокремити підвиди: «багатостороння неурядова організація» та «двостороння неурядова організація». На підтвердження даної тези можна навести твердження російських дослідників А. Кутейникова, М. Шах і Ю. Григор'євої, які, серед основних видів міжнародних об'єднань, класифікують неурядові об'єднання таким чином: багатосторонні – «НУО, що складаються з вихідців із 3 і більше країн»; двосторонні – «НУО, що складаються з вихідців із 2 країн» [4, с. 2].

У «Щорічнику міжнародних організацій» поняття МНУО конкретизується через визначення їхніх основних ознак: відсутність цілей отримання доходу; визнання принаймні однією державою або наявність консультативного статусу при МУО, отримання фінансових коштів з понад однієї країни [7, с. 166]. Очевидно також, що наведене визначення корелює з підходом Г.І. Морозова та І.Б. Малкіної, згідно з яким мета організації повинна відповідати духові та принципам ООН. Це, безперечно, звужує поняття неурядової організації так само, як і визначення Союзу міжнародних асоціацій, упорядника «Щорічника міжнародних організацій», який висуває до МНУО вимогу наявності консультативного статусу при тій чи іншій міжурядовій організації. Вважаємо, що не варто обмежуватися таким підходом, адже він значно зменшує кількість реальних і чинних організацій і не відповідає сучасним суспільно-політичним реаліям.

Широко вживаним у науковій літературі є підхід, відповідно до якого виокремлюються вузьке і широке тлумачення міжнародних НУО. Згідно з першим тлумаченням до них не належать громадсько-політичні рухи, транснаціональні корпорації (ТНК), а, крім того, організації, утворені й існуючі під егідою держав [14, с. 243]. У найзагальніших рисах цей підхід базується на таких аспектах, як ступінь інституалізації суспільної одиниці. Провідна мета її діяльності – фінансова й ідеологічна незалежність.

Зрозуміло, що чим більшу фінансову спроможність має неурядова організація, тим швидше й ефективніше вона може досягти власних цілей. У фінансуванні НУО велику роль відіграють спонсори й донори, якими нерідко стають уряди. У цьому випадку ми знову-таки аналізуємо ступінь реальної незалежності неурядових організацій від державного керівництва. Органи державної влади надають фінансування неурядовим організаціям різноманітного спектру, починаючи від тих, що займаються суспільними і громадськими

проблемами, до аналітичних і дослідницьких центрів, які пропонують експертні послуги. Так, коли під час президентської кампанії у серпні 2008 року до США наблизився ураган Густав, чинний президент і кандидати в президенти почали займатися пошуком коштів, здебільшого, для НУО «Американський Червоний Хрест». Обама прямо попросив осіб, залучених до цього проекту, надсилати кошти до Червоного Хреста; Дж. МакКейн згадав АЧХ у своїх промовах, а Дж. Буш попросив надсилати кошти до АЧХ та Армії Спасіння [20, с. 1]. Р. Рейган постійно підкреслював ту визначну роль, яку відіграв Фонд «Спадщина» (Heritage Foundation – американський науковий Інститут, який досліджує проблеми міжнародної політики. – *Т.Г.*) у здійсненні його консервативної революції в економіці – так званій «рейганоміці» – але, найголовніше, у перемозі над «імперією зла» у «холодній війні» [15, с. 47].

До того ж, треба визнати, що деякі з НУО за своєю суттю являються псевдогромадськими організаціями, яким в обмін на політичну підтримку надаються державні ресурси й монопольне право на представництво інтересів тих чи інших верств населення [11, с. 9]. Їх називають GoNGOs (government-organized non-governmental organizations). Очевидно, їхня назва, як і, власне, суть, являє собою оксюморон – «неурядові організації, засновані урядами». Існує ще один подібний термін – GRINGO (Government-Run, Inspired or Initiated NGO), тобто «керована урядом або створена за його ініціативою НУО». «Справжніми» НУО такі організації, природно, не визнаються. З цієї ж причини деякі автори називають такі неурядові організації «тінню держави» [1, с. 24].

Як зазначають юристи-міжнародники, безприбутковий характер діяльності неурядових організацій також має винятки: так, у межах Міжнародної морської організації нерідко бере участь Спілка підприємств у ролі НУО [1, с. 22]. Також, наприклад, Американський інститут підприємництва (American Enterprise Institute for Public Policy Research) – один з найбільших аналітичних центрів США – називається

незалежним недержавним дослідницьким інститутом, але він був заснований за часів Другої світової війни (в 1943 році) за підтримки ділової спільноти США як Американська асоціація підприємництва (American Enterprise Association). Характерно те, що в 1960 році його було перейменовано на Американський інститут підприємництва, що свідчить про зміну статусу та вихід на інший інституційний рівень структурного розвитку. Цей Інститут, зокрема, фінансується й приватними компаніями, такими, як Microsoft, Motorola, American Express, ExxonMobil, Chevron, AT&T, Enron.

Навіть у вужчому законодавчо закріпленому розумінні НУО, їхня роль і вплив у міжнародних взаємодіях постійно зростають. Відповідно характер діяльності, статус і функції неурядових організацій чимдалі важче обмежувати такими критеріями, як некомерційні цілі, відсутність правосуб'єктності та позатериторіальність. Зрозумілою є наявна тенденція до поступового еволюціонування поняття НУО в бік розширення, що стимулюється нинішніми процесами всесвітньої інтеграції. Утім, у будь-якому випадку, важливо, крім окреслення наявних тенденцій розвитку, чітко зафіксувати визначення, що відповідають поточним характеристикам неурядових організацій.

Як зазначалося, існує й ширше розуміння терміна «НУО», відповідно до якого до неурядових організацій належать майже всі недержавні і навіть транснаціональні учасники сучасних міжнародних відносин. Подібне ставлення до цього питання притаманне Дж. Розенау та іншим прибічникам концепцій взаємозалежності й транснаціоналізму. Так, Ш. Зоргбіб вважає, що термін «міжнародна НУО» включає три види організацій чи інститутів. По-перше, це «сили громадської думки» (політичні, релігійні, гуманітарні). По-друге, це «приватна транснаціональна влада»: транснаціональні підприємства (ТНП) і транснаціональний синдикалізм. По-третє, це «асоціації держав-виробників» – організації, які є

міжурядовими за своєю структурою і складом, але транснаціональними за характером діяльності, і які прагнуть затвердити свій економічний вплив у міжнародному суспільстві, наприклад, Міжурядова Рада країн-експортерів міді, Організація країн-експортерів заліза, Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) [14, с. 243]. Принагідно зауважимо, що на офіційному веб-сайті ОПЕК вказується, що це міжурядова організація [21, с. 1], а в економічних термінах вона вважається монополістичним об'єднанням – картелем. Очевидно, у випадку третьої категорії організацій можна знову-таки спостерігати певну колізію між чітким розмежуванням урядових і неурядових організацій, адже Ш. Зоргбіб включає асоціації держав до поняття НУО.

Чимало дослідників намагаються включити до розряду неурядових організацій транснаціональні корпорації. П.О. Циганков називає ТНК «специфічними неурядовими організаціями», «які «підточують» національний суверенітет у такій важливій сфері громадських відносин, як економіка» [14, с. 245]. З такою класифікацією можна посперечатися. Безперечно, ТНК є досить потужним новим транснаціональним актором, але навряд чи доцільно зараховувати їх саме до категорії неурядових організацій, насамперед, через причину їхньої орієнтації на отримання прибутку. Утім, у даному контексті варто звернути увагу на таку змішану за складом структуру, як Альянс ГАВІ – глобальне партнерство у галузі охорони здоров'я, яке представляє інтереси приватного і державного секторів задля досягнення цілей, яких одна група не могла б досягти самостійно. Його метою є охорона здоров'я людей, зокрема, рятування життя дітей, завдяки поліпшенню доступу до імунізації в країнах, які розвиваються. Серед партнерів у межах Альянсу – уряди розвинених країн і країн, які розвиваються, ЮНІСЕФ, ВООЗ, Всесвітній банк, Фонд Білла та Мелінди Гейтсів, неурядові організації, виробники вакцин з промислово розвинених країн і країн, які розвиваються, а також органи охорони здоров'я і науково-дослідницькі заклади [19, с. 1]. Як бачимо, ця організація являє собою приклад співпраці

між державами, приватним сектором і НУО, що є надто цікавою для спостереження тенденції глобального суспільно-політичного розвитку.

Варто докладніше розглянути статус такої міжнародної організації, як Міжнародний Комітет Червоного Хреста. Представники самого Комітету зазначають, що це організація змішаного типу. Базисом для створення МКЧХ був не міжурядовий договір – вона була створена як приватна організація на основі швейцарського Цивільного кодексу в 1863 році з ініціативи підприємця і громадського діяча А. Дюнана, однак функції та діяльність МКЧХ закріплені мандатом міжнародної спільноти держав. Ці функції також закріплені нормами міжнародного права, а саме – Женевськими конвенціями, які є одними з найширше ратифікованих міжнародних договорів. З цієї причини вважається, що Міжнародний Комітет Червоного Хреста, як інші міжурядові організації, має міжнародну правосуб'єктність, а її привілеї та імунітети можна порівняти з умовами роботи ООН та її спеціалізованих установ. Окрім того, декілька національних і міжнародних судів прийняли рішення про юридичну недоторканність і свідковий імунітет МКЧХ. Нещодавно Міжнародний кримінальний трибунал з питань Югославії – організація, створена значною мірою з ініціативи НУО, – визначив відмінність між МКЧХ і НУО, посилаючись на її міжнародний правовий мандат і статус, зокрема, право на відмову від надання свідчих показань [10, с. 1].

О.М. Сорока також запропонував послуговуватися ширшим розумінням поняття неурядових організацій, яке включає як традиційні міжнародні НУО, що мають консультативний статус при ООН, так і протестні рухи і навіть терористичні організації. Вона стверджує, що, хоча однією з головних ознак неурядових організацій, “за визначенням”, вважається їхня незалежність від державних структур та інтересів, значення цієї ознаки не можна абсолютизувати. У

багатьох аспектах формальна «чистота» цих задекларованих опозиційних утворень часто не підтверджена практикою їхнього функціонування, через те авторка стверджує, що навряд чи виправдано формулювати визначення НУО, переважно ґрунтуючись на їхній незалежності від держави і державної влади. Утім, у такому випадку простежується очевидна суперечність: адже водночас дослідниця висловлює думку, що термін “неурядові організації” повинен бути збережений з двох причин: по-перше, він використовується в документах ООН та інших міжнародних інститутів; по-друге, має широкий обіг у політичній практиці [13, с. 46, 158].

Отже, аналізуючи різні підходи і критерії до визначення неурядової організації, використані у вітчизняній і зарубіжній літературі, можна визначити неурядову організацію як будь-яке об’єднання, утворене не на основі міжурядового договору, яке не передбачає отримання комерційного прибутку та здобуття політичної влади. У випадку визначення міжнародної НУО зазначена дефініція доповнюється критерієм – діяльність принаймні у двох державах.

Спроби включити ТНК, МУО та інші види ТНА до поняття НУО, безперечно, є небезпідставними. З цього приводу Ольга Сорока зазначала, що ширше тлумачення НУО корелює з їхнім сучаснішим розумінням, що відповідає реаліям глобалізації світового розвитку [13, с. 51]. Такий погляд можна вважати плідним для дослідження певних аспектів теми, однак при цьому постають проблеми не тільки юридичного, а й термінологічного і категоріального характеру. У зв’язку з цим наведемо дефініцію, яку пропонує К. Арчер, у свою чергу, базуючись на доробках Р. Кеохейна та Дж. Ная: «Коли відносини між більш ніж двома учасниками оформлюються договором у формальну, діючу на постійній основі структуру з метою досягнення спільних цілей, причому один з цих учасників не є представником уряду або міжнародної організації (в авторському контексті передбачається міжурядова організація (МУО)). – *Т.Г.*), тоді засновується

транснаціональна організація (ТНО). На відміну від міждержавної організації, ТНО повинна мати принаймні одного недержавного актора серед своїх членів» [16, с. 42]. Отже, окрім власне НУО, які являють собою класичний приклад транснаціональної організації, бо всі їхні члени є недержавними акторами, можна виділити окрему групу змішаних, або гібридних ТНО. До останньої категорії можна зарахувати багато утворень, що включаються до поняття НУО в межах ширшого тлумачення даної дефініції. Зокрема, сюди можна включити організації, які або мають тісні юридичні /інституціональні/ фінансові зв'язки з державами (МКЧХ, Альянс ГАВІ), або з представниками приватнопідприємницького сектору (Американський інститут підприємництва – American Enterprise Institute). Ми також пропонуємо включити до цієї групи аналітичні центри, що в багатьох випадках користуються державним або приватним фінансуванням і надають послуги органам державної влади або приватним корпораціям, – так звані фабрики думки (Фонд «Спадщина», корпорація «Ренд», Гудзонівський інститут, «Інститут майбутнього», Інститут Манхеттена, Інститут права на працю, Фонд соціального ринку). Пропонуємо дати узагальнюючу назву цій категорії – «комбінована неурядова організація».

Такі визначення є загалом ефективними при поділі неурядових організацій на певні категорії, до того ж, вони враховують проблему трансформації поняття НУО в бік розширення відповідно до суспільно-політичної ситуації сьогодення. Відомо, що політологічні норми і визначення є менш сталими і консервативними, ніж юридичні. Через те логічно обумовлюється потреба подальшого ґрунтовного аналізу не лише еволюції статусу і діяльності неурядових організацій у світовій політиці, а й змін, які відбиваються на деталізації існуючих дефініцій НУО.

Література

1. Абашидзе А.Х. Неправительственные организации: международно-правовые аспекты / А.Х. Абашидзе, Д.А. Урсин. – М. : Изд-во Российского университета дружбы народов, 2002. – 160 с.
2. Канцелярук Б.І. Сучасні виміри політики США до України в умовах постбіполярного світу: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук : 23.00.04 / Канцелярук Борис Іванович. – К., 1998. – 423 с.
3. Кремень Т.В. Трансформація державного суверенітету в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.04 / Т.В. Кремень. – К., 2004. — 18 с.
4. Кутейников А.Е. Нормативно-правовое регулирование международных отношений в АТР: вклад многосторонних объединений государств [Электронный ресурс] / Кутейников А. Е., Шах М., Григорьева Ю. Г. – Режим доступа: http://www.iriss.ru/attach_download?object_id=000150071358&attach_id=000510.
5. Латынов В.В. Конфликт: протекание, способы разрешения, поведение конфликтующих сторон. Обзор зарубежных исследований по психологии конфликта [Электронный ресурс] / В.В. Латынов // Иностранная психология. – 1993. – Т. 1, № 2. — С. 87–92. – Режим доступа к журн.: <http://evolkov.net/conflict/Latynov.V.conflict.review.html>.
6. Лысенков Н.А. Эволюция отечественного законодательства о НПО [Электронный ресурс] / Лысенков Н. А. – Режим доступа: <http://diplomatica.ru/?pl=page&id=80&lng=ru>
7. Международные отношения: теории, конфликты, движения, организации / [под ред. проф. П.А. Цыганкова]. – М.: Альфа-М. ИНФРА-М, 2008.– 320 с.
8. Морозов Г.И. Международные организации: некоторые вопросы теории / Морозов Г.И. – М.: Мысль, 1974. – 331 с.
9. Основополагающие принципы статуса неправительственных организаций в Европе и пояснительная записка.

- Решение Комитета Министров Совета Европы [Электронный ресурс] : 837-е заседание. – 16 апреля 2003. – Страсбург, 2002. – Режим доступа: http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/civil_society/basic_texts/Principes%20version%20russe.asp
10. Особый статус МККК [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.icrc.org/Web/rus/siterus0.nsf/htmlall/65FJCF?OpenDocument>
  11. Пожидаев Є.О. Міжсекторне партнерство влади та громадських організацій в Україні, Росії та Білорусі [Електронний ресурс] / Пожидаєв Є.О. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2009_23/.../P8.pdf.
  12. Современные международные отношения и мировая политика: учебник для студентов, обучающихся по специальности и направлениям “Международные отношения” и “Регионоведение” / [А.В. Торкунов и др.; отв. ред. А.В. Торкунов]. – М.: Просвещение, 2005. – 989, [1] с.
  13. Сорока О.М. Взаємодія неурядових організацій і транснаціональних корпорацій з національною державою в умовах глобалізації: дис. ... кандидата політ. наук : 23.00.04 / Сорока Ольга Миколаївна. – К., 2008. – 181 с.
  14. Цыганков П.А. Теория международных отношений / Цыганков П.А. – М.: Гардарики, 2003. – 590 с.
  15. Шевцов А.І. Міжнародні неурядові організації як фактор впливу на ситуацію в Україні / А.І. Шевцов, Г.І. Мерніков // Стратегічна панорама. – 2002. – №4. – С. 45–56.
  16. Archer C. International Organizations / Clive Archer. – London, NY, 1992. – 205 p.
  17. Conference of International Non-governmental Organisations. Council of Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.org.rs/eng/tdoc_sr/council_of_europe/coe_institutions/?conid=20.
  18. European Convention on the Recognition of the Legal Personality of International Non-Governmental Organisations [Електронний

- ресурс]. – Strasbourg, 1986. – Режим доступу: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=124&CM=8&DF=27/09/2009&CL=ENG>
19. GAVI Alliance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gavialliance.org/resources/3EN_GAVI_Alliance09_R_web.pdf.
20. Gustav: Fund Raising and Politics [Електронний ресурс] / Hauser Center for Nonprofit Organizations. – 2008. – Режим доступу: <http://hausercenter.org/iha/archives/tag/hurricane-gustav>
21. The Organization of the Petroleum Exporting Countries (ОПЕС). Brief History [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.opec.org/aboutus/history/history.htm>
22. Yearbook of International Organizations (2005/2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uia.org/statistics/organizations/types-2004.pdf>

The article focuses on non-governmental organizations as a social and political entity, and to this end analyzes current definitions of NGO, discusses relevant scientific approaches and offers the author's view of non-governmental organizations' definition.

Key words: non-governmental organization (NGO), inter-governmental organization (INGO), transnational actor, civil society organization, sovereignty

В статье исследуются неправительственные организации как общественно-политический институт, в частности проводится анализ существующих дефиниций НПО, обобщаются научные подходы к данной проблематике, предлагается авторское видение определения неправительственных организаций.

Ключевые слова: неправительственная организация (НПО), правительственная организация (МПО),

транснациональный актор (ТНА), общественная организация, суверенитет.